
Laca

Tijdingen

België-Belgique
P.B.
1020 Brussel 2
1/1475

Driemaandelijks tijdschrift van LACA.
Geschied- en Heemkundige Kring van Laken

Jaargang 13 – Nummer 1 – september 2001

Laken

Wapen van de Koninklijke
Residentie Laken
Koninklijk Besluit van 20 april 1857

Verantwoordelijke uitgever:
Leon Candau, Rode Kruislaan, 15, 1020 Brussel, tel. 02/268.69.58
Afgiftekantoor : 1020 Brussel 2

TEN GELEIDE

Een dubbel afscheid wederom ...

Wanneer mijn werk gedaan zal zijn
Mijn adem stil, mijn ogen dicht
Geneest mij van de laatste pijn
Dit nooit verloren vergezicht...

A. Van Duinkerken

Het vierde en laatste nummer van de jaargang 2000/2001 werd alweer met veel zorg en toewijding samengesteld. Terwijl deze regels geschreven worden gaat de aandacht reeds uit naar de dertiende jaargang van LACA Tijdingen !

Ditmaal wordt geopend met een artikel van de hand van een gastauteur, met name de Heer Armand Vanhuyse, Ere-Gewestelijk Directeur van het Kadaster. Bij het doorbladeren van enkele oudere nummers van "*Uilenspiegel*", het maandelijkse tijdschrift van het Gemeenschapscentrum Heembeek-Mutsaard, viel ons speurend oog op een bijdrage van voornoemde auteur met als titel : "*De Mutsaard - Van Grenzen gesproken*".

Afkomstig uit West-Vlaanderen (Veurne) verhuisde hij jaren geleden met zijn familie beroepshalve naar Brussel. Hij bleef er wonen zoals zovele anderen het voor en na hem deden. Hij maakte zich bovendien ook verdienstelijk in de Mutsaardwijk in de schoot van diverse verenigingen.

Bij het lezen van het artikel viel onmiddellijk op hoe grondig, hoe boeiend ook en aanschouwelijk deze materie door hem behandeld werd. Dit was, zo oordeelden we, een uitstekend thema om onze leden op bevattelijke wijze te laten kennis maken met de tribulaties rond het vroegere verloop van de grenzen van **Laken Mutsaard**.

Op 22 juni j.l. gaf hij ons het akkoord tot overname van zijn studie. Anderhalve maand later zou hij overlijden (6 augustus 2001). We hadden er ons reeds op verheugd hem onze publicatie met strikte inachtnaam van de oorspronkelijke versie, zoals hij het uitdrukkelijk wenste, over te maken. Helaas, het lot besliste er anders over.

Deze gedachten, met emotionele hand en pijn in het hart geschreven, maar ook in het besef dat LACA de laatste jaren al zovele vrienden zag heengaan, verbinden wij met het boeiende onderzoekswerk van een vriendelijke man die ons te vroeg ontviel !

In naam van LACA, werden oprechte gevoelens van medeleven bij dit droevige gebeuren overgemaakt aan zijn echtgenote en familieleden.

Een tweede overlijdensbericht kwam in de loop van de maand augustus op onze schrijftafel terecht. Het werkende lid, medestichter van LACA, de Heer Emile Leemans, stierf op de 12de van de oogstmaand 2001 in Brussel na een langdurige ziekte.

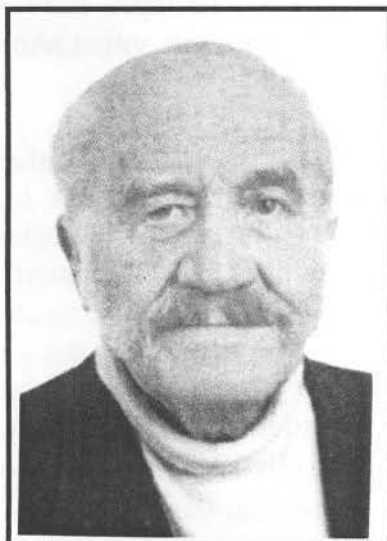
De Heer Leemans was een echte Lakenaar, hier geboren en getogen zoals hij dikwijls met fierheid beklemtoonde. Er zijn er vandaag de dag niet veel meer en deze vaststelling werd reeds meerdere malen geopperd. In de beginjaren van onze Geschied- en Heemkundige Kring, toen hij nog in "goeden doen" was, miste hij geen enkele vergadering. Hij schreef voor LACA Tijdingen enkele stukjes waarin hij herinneringen opriep aan zijn jeugd. Bovendien deed hij dat in het Lakense dialect waarvan hij de subtiliteiten kende en de kleine verschillen met het Schaarbeeks, het Molenbeeks e.a. Hij was ook een verwoed verzamelaar en kon op een specifieke wijze zijn toehoorders boeien met heel wat lokale wetenswaardigheden.

Later, bij voortschrijdende leeftijd, werd het dan wat stiller rond hem. De maandelijkse vergaderingen woonde hij niet meer bij. Maar toch gebeurde het soms dat zijn raad werd ingewonnen om een of ander geschilpuntje, wanneer het om Laken ging, recht te zetten of te verduidelijken.

In naam van alle LACA-leden worden langs deze weg aan zijn lieve echtgenote en aan zijn familieleden, oprechte gevoelens van innig medeleven aangeboden. Wensen ook voor sterkte in de komende stille dagen.

Wij van LACA, die hem beter gekend en beleefd hebben, wij bewaren voor immer het beeld van deze eenvoudige, maar zeer bijzondere en vooral sympathieke man in ons hart.

Vaarwel Emile ...een geluk ook voor mij dat ik je ooit heb leren kennen en waarden...

*Zo tedere schade als de bloemen vrezen
Van zachten regen in de maand van mei,
Zo koel en teder heeft uw sterven mij
Schade gedaan, die nimmer zal genezen*

Werumeus Buning

L. Candau
Voorzitter

DE MUTSAARD : VAN GRENZEN GESPROKEN

Zoals bekend strekt de Mutsaardwijk zich uit over drie gemeenten: Brussel, Grimbergen (deelgemeente Strombeek-Bever) en Vilvoorde (wijk Koningslo). Dit geldt niet voor de Mutsaardparochie of Christus-Koningparochie: hier moet, in tegenstelling met wat nog in 1996 in "Kerk en Leven" werd beweerd, Grimbergen worden uitgesloten.

Tussen Brussel enerzijds en Grimbergen en Vilvoorde anderzijds bestaat de grens uit de Romeinsesteenweg, van de Esplanade (eindpunt trams 52 en 92) af tot het jeugdcafé "het Mutske", en de hele Schapenweg, vanaf het jeugdcafé "het Mutske" tot de Japanse Torenstraat. Die grens is dus meteen de grens tussen het Brusselse Hoofdstedelijk Gewest (of de Brusselse Agglomeratie) en het Vlaamse Gewest.

Tussen Grimbergen (ten westen) en Vilvoorde (ten oosten) afzonderlijk wordt de grens gevormd door het Mutsaardplein, de Sint-Annastraat en de Sint-Annalaan.

Nagenoeg al wat volgt gaat over het Brusselse gedeelte van de Mutsaard.

Waar we in de tekst hedendaagse straat- of andere plaatsnamen vermelden, betekent dit daarom niet dat die straten of objecten op het desbetreffende tijdstip al bestonden; we gebruiken ze dan gemakshalve om welbepaalde liggingen aan te duiden. (Overigens was hier en daar een mooie moderne laan al voorheen, door bijvoorbeeld een veldweg of een pad, gematerialiseerd).

* * * * *

In de bijdrage "Profiel van Neder-Over-Heembeek" op bladzijde 6 van "Uilenspiegel" - september 1997 - gewaagt men van een indeling van Brussel-Stad in sectoren, ten behoeve van de verwerking van bepaalde bevolkingsstatistieken.

Voor wat de toestand hier ter plaatse betreft, werd daarbij "een deel van de Mutsaardwijk ondergebracht bij de sector Laken" (volgen bij wijze van voorbeeld, de namen van bepaalde buurten van die sector en "een ander deel ...werd ondergebracht bij de sector Neder-Over-Heembeek" (dito). Een kaartje bij het artikel verschaft ons de nauwkeurige grensbepaling tussen de twee sectoren: van de Romeinsesteenweg af volgt die grens de ganse Paul Jansonstraat (dus tot aan de Wannekouterlaan), de Wannekouterlaan tot aan het kinderdagverblijf "het Wanneke", de Araucarialaan tot aan de Pagodenlaan en de Pagodenlaan naar de Van Praetbrug toe.

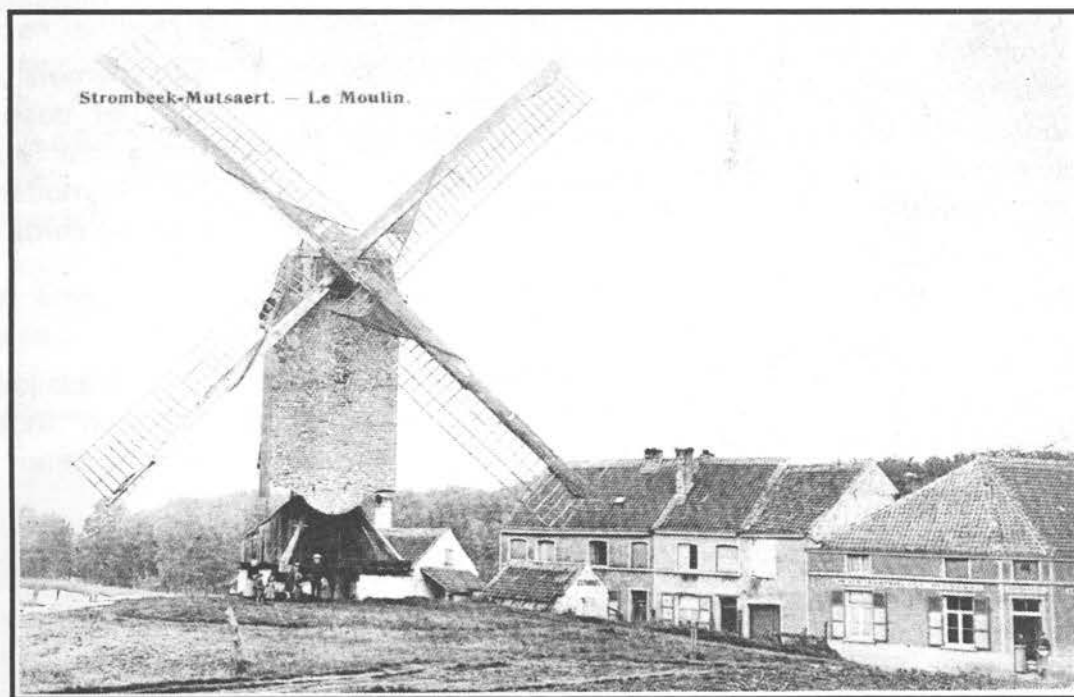
Wie zou menen dat het er bij die sectorafbakening zomaar willekeurig aan toe is gegaan heeft het mis voor.

De hier aangenomen grens is geen andere dan de grens tussen de vroegere gemeenten Laken en Neder-Over-Heembeek, die vlak door de Mutsaardwijk liep. Beide gemeenten, evenals Haren, hielden in 1921, door de wet van 30 maart, op te bestaan, om bij de gemeente Brussel in te worden gelijfd (een vroege "fusie" van driekwart eeuw terug!).

Op te merken valt dat Neder-Over-Heembeek, met zijn lange en ietwat onthutsende naam, zelf al het product was van de fusie van nog een eeuw voordien, in 1814, van twee onafhankelijke gemeenten: Neder-Heembeek (oostelijk gelegen) en Over-Heembeek (westwaarts). Voor hetzelfde geld had men de nieuwe gemeente "Heembeek" kunnen dopen! Verwarring met een andere gemeente was immers uitgesloten. In plaats van over "Neder-Over-Heembeek" hebben ten andere in de wandeling de Nederlandstaligen het inderdaad over "Heembeek" - en de Franstaligen over "Nedèr", ook in gevallen waarin ze alleen op Over-Heembeek doelen.

Eigenlijk is het, bij het instellen van nieuwe grenzen, waar het over zaken als bevolking gaat, voor het gemak van behandeling en van vergelijking in de tijd logisch dat men op de oude gemeentegrenzen afstemt.

*****

Deze in 1907 afgebroken windmolen van Strombeek-Mutsaard bevond zich ter plaatse van de huidige Mormonenkerk. De buurt noemde men toen "Aan de Molen" en ook "Aan Met" (=Aan Mertens); op de foto ziet men helemaal rechts ten andere nog de herberg "In den Transvael bij Mertens". Een andere windmolen op de Mutsaard was de "Molen van Over-Heembeek". Omvergewaaid, werd hij omstreeks de eeuwwisseling door Leopold II vervangen door de Japanse Toren.

Maar ook op sommige andere gebieden laat die afgeschreven grens zich nog gelden.

1. Bij het kadaster zijn administratieve gemeenten soms opgedeeld in (van nummers voorziene) "kadastrale afdelingen". Die moeten onder meer een praktische werkverdeling voor het kadasterpersoneel mogelijk maken, maar kunnen ook op de volgende wijze ontstaan. Als een bepaalde gemeente opgeslorpt wordt door een andere, maakt men er een of meer "kadastrale afdelingen" (met nieuwe afdelingsnummers) van die andere gemeente van. Zodoende maakt men het mogelijk de letters die de kadastrale secties identificeren te behouden; zo niet ware men genoodzaakt op om 't even welke plaats, waar een kadastraal perceel (sectieletter en perceelnummer) verschijnt, de sectieletter aan te passen. Zo is het Lakense gedeelte van de Mutsaard nu de "kadastrale afdeling Brussel-19". (Let er maar eens op als ge uw aanslagbiljet inzake onroerende voorheffing binnenkrijgt.)
2. Een ander domein waar de oude grens Laken-Heembeek nog heden ten dage grotendeels nawerkt is het toewijzen, behoudens individuele afwijking, van de begraafplaats voor de overledenen van de Brusselse Mutsaard. Voor de inwoners van het voormalige Laken is dat het kerkhof van Laken. Voor die van het voormalige Heembeek is het de dodenakker van Heembeek, maar hier is een beperkte afwijking voorzien: de twee gebouwenblokken, gezamenlijk omsloten door de P. Jansonstraat, de Wannekouterlaan, de Schapenweg en een klein gedeelte van de Romeinsesteenweg - een van die blokken is de cirkelsector (of de driehoek met een gebogen zijde) met het parochie-klooster- en scholencomplex - doet tegenwoordig mee met het "Lakense" gedeelte.

Jeugdcafé "Het Mutske"

Het Brusselse stadsbestuur, dat deze aangelegenheid beheert, moet namelijk bestendig een evenwicht zien te vinden tussen de op elk van beide kerkhoven beschikbare oppervlakten. Sinds de opgang van de lijkverbranding wordt op het Lakense kerkhof de nog vrije grond in langzamer tempo aangesproken.

De grenslijn tussen de "actieradii" van beide begraafplaatsen kan in de loop der tijden dan ook lichtelijk variëren; op dit ogenblik wordt ze dus gevormd door (vertrekkend van de Schapenweg) de Wannekouterlaan tot aan het kinderdagverblijf het Wanneke, de Araucarialaan tot aan de Pagodenlaan, en die laatste naar de Van Praetbrug toe. (De afgestorvenen van de Grimbergse en van de Vilvoordse Mutsaard vinden onderscheidenlijk op de kerkhoven van Strombeek-Bever en Het Voor hun laatste rustplaats.)

3. Tot nog toe kwam de Mutsaardenaar bij de 11de afdeling van politie der stad Brussel terecht.

Zo blijft het ook, maar met het oog op een doeltreffendere buurtwerking wordt thans een territoriale herstructurering van die Brusselse politie doorgevoerd. Die werd op 4 juli 1997 door de gemeenteraad goedgekeurd en werd in het begin van 1998 van kracht. Bij die herstructurering werd de 11de afdeling in twee wijken gesplitst.

En weer is het de voormalige grens Laken-Heembeek die voor de afbakening zorgt.

Ook hier echter een geringe afwijking: in plaats van de Pagodenlaan te blijven volgen naar de Van Praetbrug toe, slaat die nieuwe grens, aan het kruispunt Pagodenlaan-Beizegemstraat-Esiaan, naar rechts de Esiaan in.

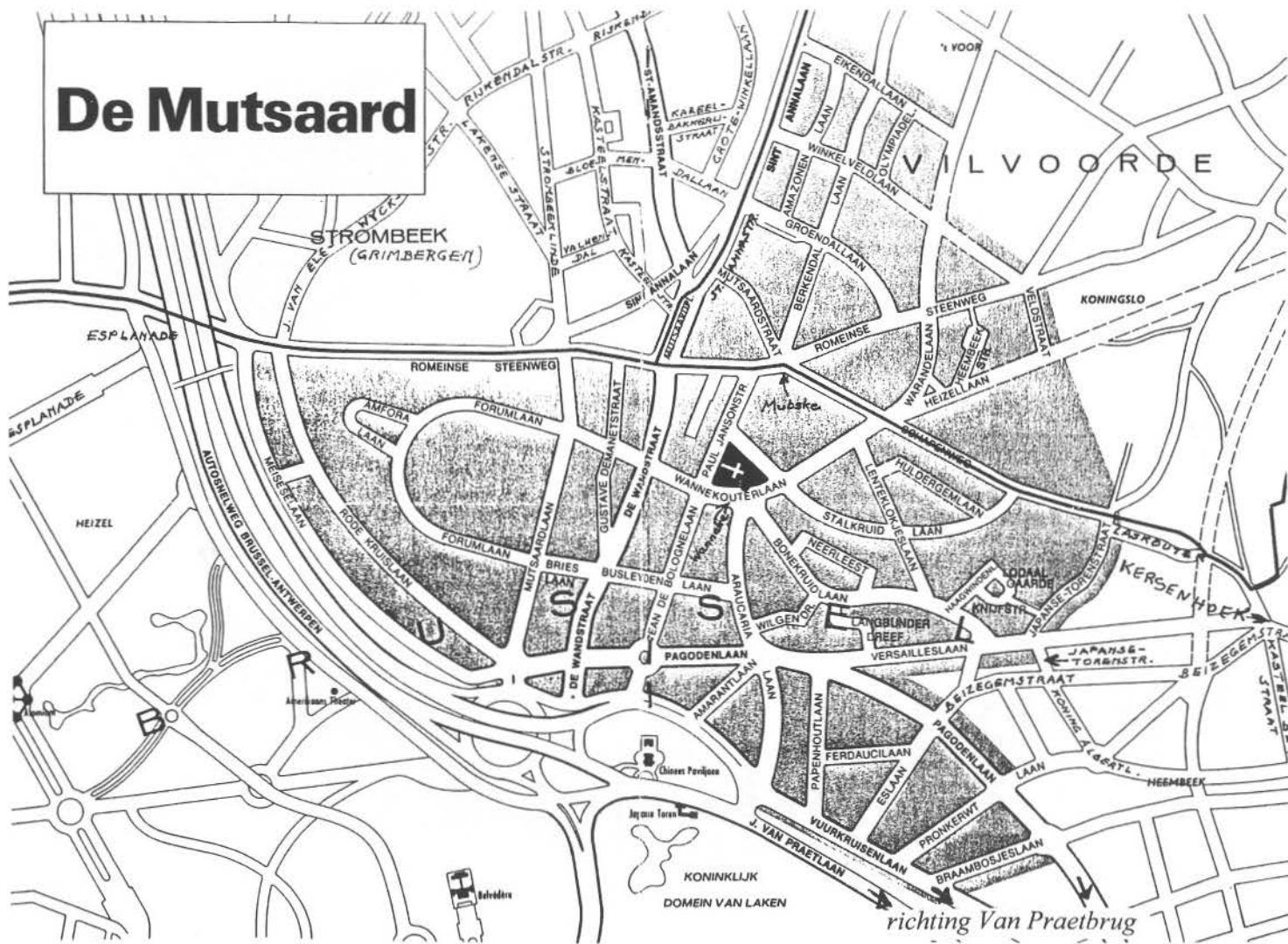
De grens verloopt dus als volgt: (van de Romeinsesteenweg af) de ganse P. Jansonstraat (tot aan de Wannekouterlaan), de Wannekouterlaan tot aan het kinderdagverblijf het Wanneke, de Araucarialaan tot aan de Pagodenlaan, de Pagodenlaan richting Van Praetbrug tot aan de Esiaan, die Esiaan zelf.

De politiewijk ten oosten van die grens is de wijk nummer 1 en heet "Versailles"; die ten oosten van die grens is de wijk nummer 2 en draagt de naam "Forum".

* * * * *

Zoals al gesuggereerd staat het Mutsaardse parochie- klooster- en scholencomplex (de cirkelsector) niet op voormalig Lakens, maar op Heembeeks gebied. (Meer bepaald gaat het om Over-Heembeek; dat is ook het geval voor het huidige aan de Versaillelaan gelegen Kredietbank-kantoor (KBC) "Brussel-Versailles", dat in den beginne inderdaad kantoor "Over-Heembeek" heette.)

De Mutsaard

Geschaduwde zone = grondgebied Christus-Koningsparochie

Nochtans, wanneer men de Christus-Koningparochie territoriaal bepaalt, is het "Mutsaard- Laken" dat te berde komt. Idem, of "Laken-Mutsaard", voor een aantal plaatselijke verenigingen of afdelingen van verenigingen: K.A.V., K.A.V.-Vrouwenclub, voormalige K.W.B., voormalig Davidsfonds...Hoe is dat te verklaren?

Honderd jaar terug kwamen in de Romeinsesteenweg en de De Wandstraat reeksen woningen tot stand. Voor die tijd stond er op heel het gebied van de huidige Brusselse Mutsaard en verder oostwaarts tot aan de Kersenhoek (waar de Kasteel Beyaerdstraat begint) zo goed als niets overeind.

De ontwikkeling van de Mutsaardwijk nam een aanvang in het eerste kwart van deze eeuw, en wel op Lakens grondgebied; met de wereldtentoonstellingen van 1935 en 1958 als zweepslag voltrok ze zich oostwaarts over Lakens en Heembeeks domein. Vandaar dat de ontluikende wijk als een Lakense wijk werd aangemerkt; dit bleef zo nadat ook Heembeeks grondgebied werd aangesproken. Uniek is dit verschijnsel niet: niet zelden gebeurt het dat de dorpskom van een bepaalde gemeente A, door de gril van een historische grensbepaling, gedeeltelijk op het grondgebied van buurgemeente B is gelegen. Dat zal de inwoners van het gedeelte dorpskom dat onder B ligt er niet van weerhouden te bevestigen dat ze in de dorpskom van A wonen. Daarenboven dient men te bedenken dat de overwegend ingeweken bevolking van de Mutsaard van het vroegere bestaan, voor 1921, van twee verschillende gemeenten niet eens weet meer had, om nog maar te zwijgen van de juiste ligging van de gemeenschappelijke gemeentegrens!

De De Wandstraat in 1935, gezien van ongeveer het huidige Trefcentrum Mutsaard uit, richting Mutsaardplein. Het witte gebouw links van de dichtste telefoonpaal droeg in beide talen het opschrift: "Stad Brussel – Kindertuin".

Rechts van de telefoonpaal een verwijzing naar de vroegere "Laiterie Thomaes".

Tegen het aanwenden van de benaming **Laken-Mutsaard** kan men dan ook amper bezwaren opperen.

In een eerste fase hield de oostwaartse verstedelijking van de Mutsaard halt aan de Japanse-Torenstraat. Op twee domeinen heeft dat gevolgen:

1. De Christus-Koningparochie strekt zich oostwaarts uit tot deze straat (deel tussen de Schapenweg en Versailleslaan);

2. Men zou verwachten dat het postkanton Brussel 2 (= postnummer 1020 Brussel = "Laken") oostwaarts ophoudt aan de P. Jansonstraat en de noorderhelft van de Araucarialaan, doch ook die instantie strekt zich op haar beurt uit tot de Japanse-Torenstraat (in haar geheel, nl. tussen Schapenweg en Beizegemstraat) alsmede tot het westeinde van de Beizegemstraat; verder volgt de postkantongrens de grens Laken-Heembeek : d.w.z. de Pagodenlaan richting Van Praetbrug. Eerst daarover begint het postkanton Brussel 12 (= postnummer 1120 Brussel = "Neder-Over-Heembeek"). Om dezelfde reden als boven kan men bezwaarlijk tegenwerpingen aanvoeren tegen het feit dat sommige inwoners ten oosten van de P. Jansonstraat en de noorderhelft van de Araucarialaan de plaatsnaam "Brussel" (die uiteraard ook juist is) na hun postnummer 1020 vervangen door de plaatsnaam "Laken" eerder dan door de plaatsnaam "Neder-Over-Heembeek".

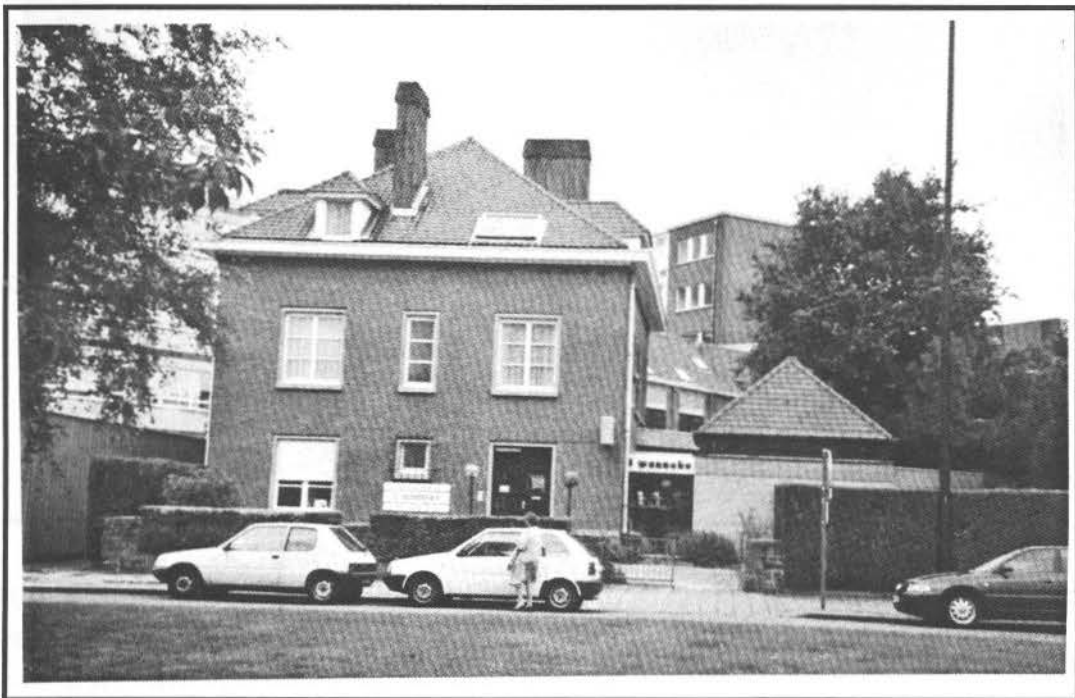
De vroegere De Wandstraat, gezien vanop het Mutsaardplein (dus richting Dikke Linde). Alleen deze buurt bestempelde men vroeger als de "Mutsaard" (in engere zin dus). Deze plaats heette ook de Strombeeklinde (die zich dus in 't geheel niet langs de huidige Strombeeklinde op Strombeek-Bever bevond !).

Pas in de allerlaatste decennia werd het bebouwen van het open veld tussen Japanse-Torenstraat en de Kersenhoek dan aangevat en voltooid (sociale appartementen hoogbouw).

Volledigheidshalve moeten we aanstippen dat de grens Laken-Heembeek, waar we het nu al die tijd over hebben gehad, in feite maar een goede twee decennia (tot 1921) van kracht geweest is. Inderdaad, vanouds werd die grens gevormd door de De Wandstraat, over haar volledige lengte, en ruwweg de tegenwoordige noordoostgrens van het Koninklijk park.

Bijgevolg was de westzijde van de De Wandstraat Laken, de oostzijde van Heembeek. (Aangezien de De Wandstraat de verlenging is van het Mutsaardplein, maakte de grens Laken-Heembeek de verlenging uit van de grens Strombeek-Bever (nu Grimbergen) - Vilvoorde (zie boven), en vormde het grenzenstelsel van de vier gemeenten een volmaakt kruis, met in het noordwestveld Strombeek-Bever, noordoostwaarts Vilvoorde, ten zuidoosten Neder-Over-Heembeek, zuidwestelijk Laken.) Het was in 1897, door de wet van 19 augustus, dat aldus volgend stuk van het Heembeekse grondgebied door de gemeente Laken werd ingepalmd: tussen de De Wandstraat en nagenoeg de huidige noordoostgrens van het Koninklijk park enerzijds, en de P. Jansonstraat, de Wannekouterlaan tot aan het kinderdagverblijf het Wanneke, de Araucarialaan tot aan de Pagodenlaan, en die laatste in de richting Van Praetbrug anderzijds. (Door de grensverlegging van de De Wandstraat naar de P. Jansonstraat (180m oostwaarts) werd het grenzenkruis verbroken.) Achter die Lakense gebiedsuitbreiding zat ook Leopold II, die in zijn domein meer vrijheid zocht te genieten, zijn park wou uitbreiden en een bufferstrook wenste tegen bepaalde Heembekenaars, die persoonlijke tegenstanders van hem waren!

A. Vanhuyse

Kinderdagverblijf "Het Wanneke"

ENKELE OUDERE INWONERS VAN LAKEN VERTELLEN OVER VROEGER ...

In het begin van de negentiger jaren ontmoette ik verscheidene mensen die in hun jeugd jaren in Laken woonden. Zij vertelden enkele anekdotes die wij graag resumeren voor onze lezers.

3. **Mevrouw S. Cornelisens**

Deze dame werd in 1915 geboren in de Emile Delvastraat nr. 22. In 1919 verhuisde de familie naar de Chrysantenstraat nr. 43 waar zij tot 1947 verbleef. Zij ging van 1922 tot 1927 naar de Ursulinen-school en gaf mij een kopie van een foto, genomen in de school, waarop zij voorkomt tussen twee andere medeleerlingen (document 1).

Zij wist mij te zeggen, dat zij, toen de Lesninostraat nog niet bestond, de keus had over twee wegen om naar school te gaan :

- a/ Willemsplaats-Moorsledestraat- Drootbeekstraat of
- b/ Maria Christinastraat-Kerkveldstraat-Roodhuisplein en Molenbeekstraat.

Georgette Demuth vergezelde haar. Zij was de dochter van een handelaar wiens bedrijf gevestigd was op de Emile Bockstaellaan, 157 (document 2). Ook een meisje van de firma "Commerciale des Bois Brabant" uit het kwartier van het Roodhuisplein ging met haar mee. Zij heeft de bouw van de Vlaamse Normaalschool meegemaakt en herinnert zich het wegje tussen de Medoristraat en de St. Annadreef (het wegje liep langs een manege - document 3). Om in die tijd naar Jette te gaan moest men om het Prins Leopold-plantsoen lopen en verder een voetpad door de velden volgen waar zich nu het Jeugdparc van Jette bevindt. Haar echtgenoot werkte bij de Kanaalmaatschappij (nu de Haven van Brussel).

3. **Mevrouw Henriette Baeck**

Deze dame is geboren in 1904 te Laken en woonde in de Aartshertog Rudolfstraat, na de eerste wereldoorlog omgedoopt tot Moorsledestraat. Het lager onderwijs volgde zij in de Claessensstraat en zij woonde daarna aan de Emile Bockstaellaan van 1923 tot 1932 in de herberg "Le Tonnelier" (document 4). Na 27 jaar gewerkt te hebben in de Innovation (grands Magasins à l'Innovation) heeft zij een herberg uitgebaat "Brasserie du Viaduc", Houba de Strooperlaan in de buurt van de Wemmelbrug (document 5).

3. **Mevrouw Marguerite De Meyer, geboren Duranne**

De overgrootvader van haar man, Albert-René **De Meyer** (1844-1907), was schepen van Laken en secretaris van de Clementina-kribbe (document 6).

De zoon van de schepen had een werkplaats in de Regattastraat (document 7) en bouwde er wagens van het merk "Vivinus".

Doc. 1 : Juffrouw S. Cornelissens (in het midden) gefotografeerd in 1926 in zomeruniform op de speelplaats van het Ursulinnen-Instituut

Fabrique d'Huiles & Graisses Minérales
J. Demuth
 157-159, Boulevard Emile Bockstael, Laeken

30
100
206
275

Adresse Télégraphique
 DEMUTH - BRUXELLES
 TELEPHONE 2254

Bruxelles, le 23 Août 1926
 Messieurs Dejusse frères.
 maîtres

J'ai l'honneur de vous remettre facture des marchandises ci-dessous désignées et expédiées suivant votre demande par *Chemins de fer Franco-Belges*.
 Paiement 30 septembre prochain à la Banque Centrale de Namur.

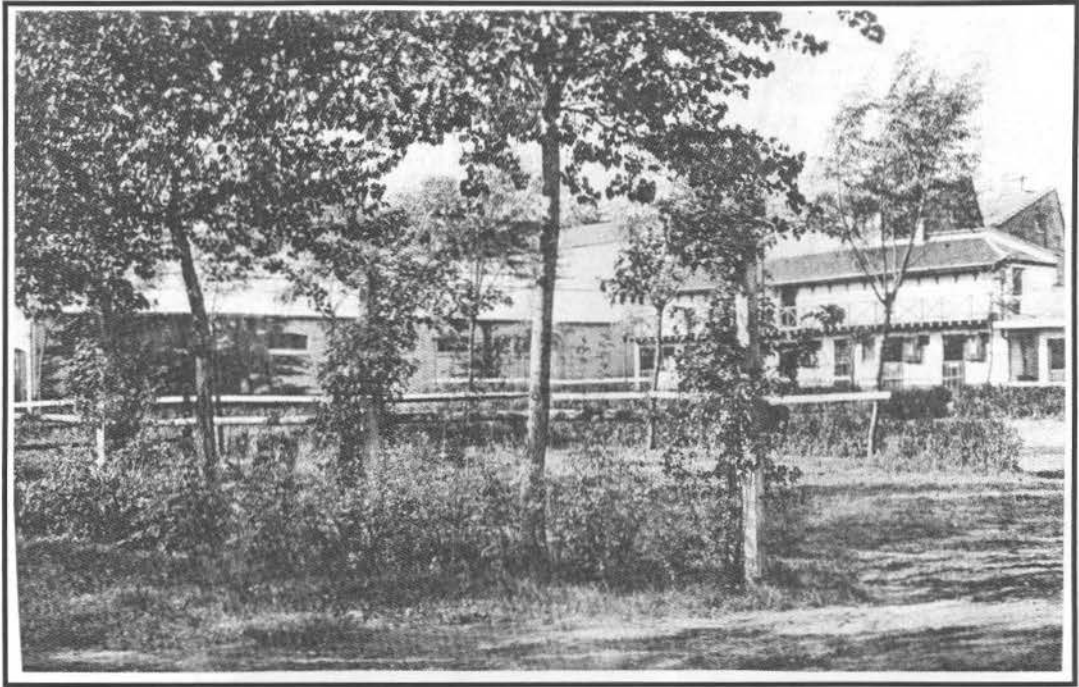
NUMERO à coté	DESIGNATION	POIDS NET	TARE	Poids NET	PREX PAR 100 KG	MONTANT
151	Huile pour machines	316	32	284	115	211,60
162	Cylindres	200	32	168	125	211,88
						423,48
<i>Approuvé Central</i>						1170
						435,18

Course de 4e Bockstael

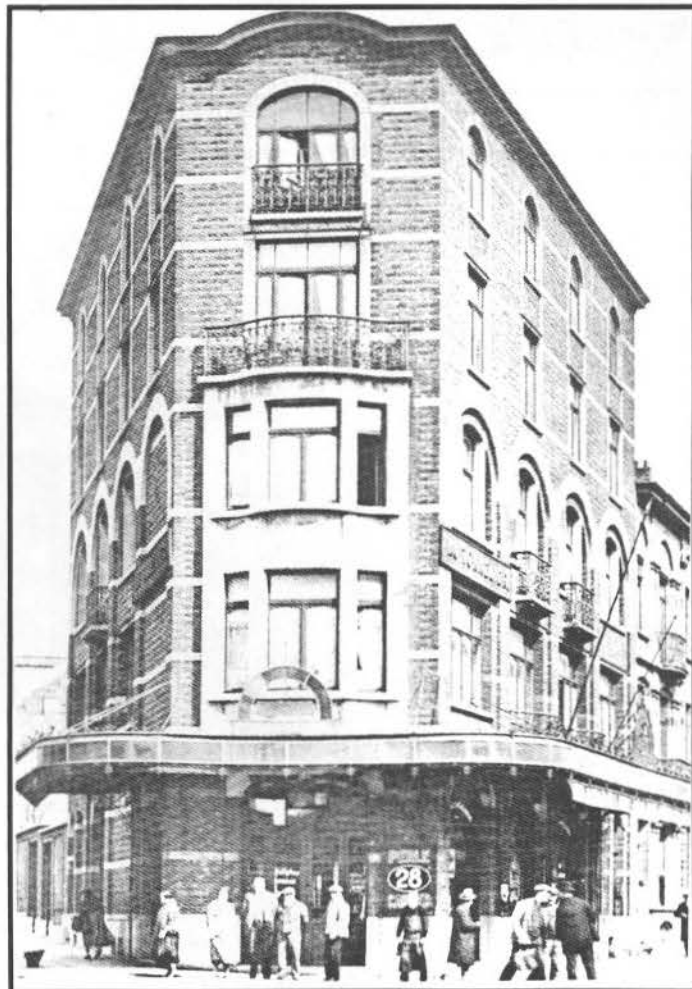
standard, même expédition franco, voyageant toujours aux dépens et par les chemins de fer Franco-Belges. Les clients peuvent être avisés par nos lettres et nos journaux de la situation de nos affaires et de nos prix de paiement qui ont lieu.

Doc. 2 : Reproductie van een factuur van de firma Demuth. Let op de datum, het prachtige handschrift en ... de prijzen !

*Doc. 3 : De ruiterskring van Laken bevond zich vóór WO II op de hoek van de
Tuinbouwersstraat en de Sint-Annadreef.*

Doc. 4 : Café "Le Tonnelier" +/- 1920

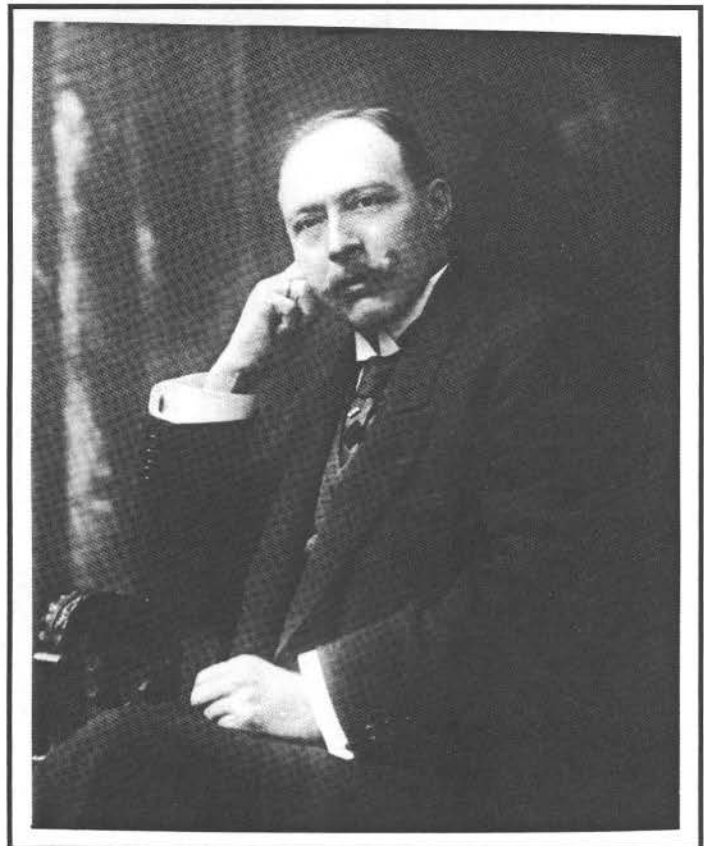

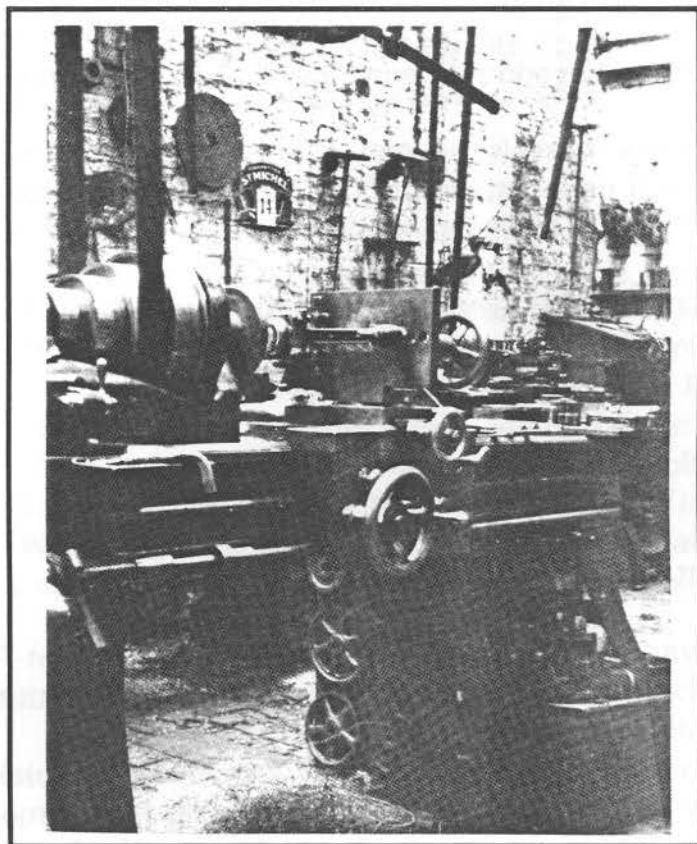
Doc. 5 :

*Mevrouw Henriette Baeck vóór
het café dat ze met haar
echtgenoot uitbaatte (+/- 1960)
op de Houba de Strooperlaan
788.*

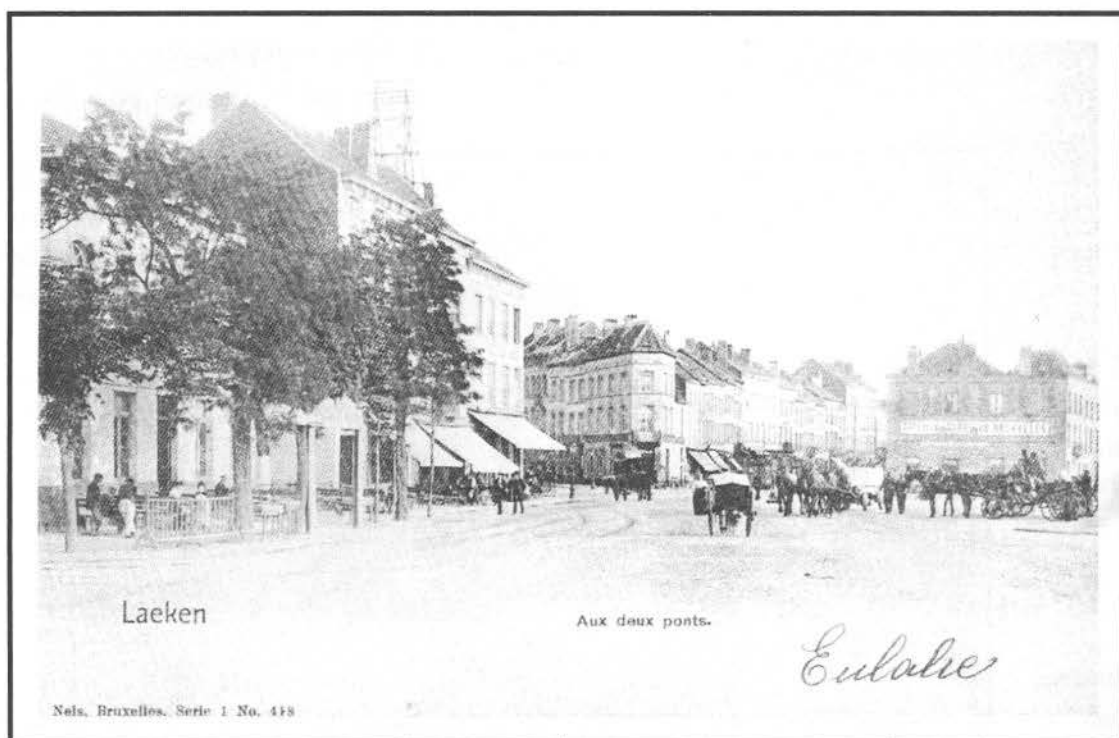
Doc. 6 :

*Albert R. De Meyer, grootvader
van de echtgenoot van Mevrouw
Duranne Marguerite.
Hij was schepen van Laken.*

Doc. 7 : Foto van de werkplaats De Meyer op de Regattenstraat 4 in Laken

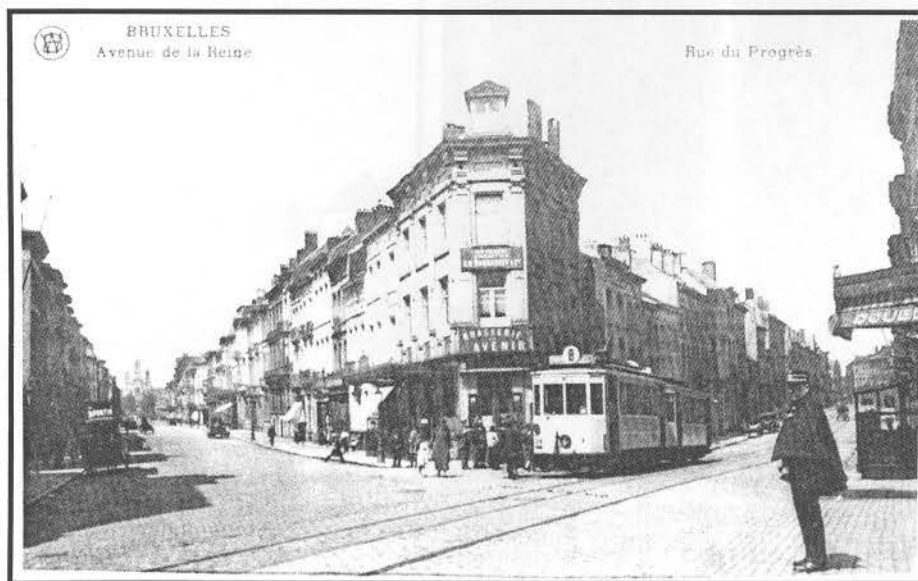
*Doc. 8 : Jules de Trooz-square in 1904.
Bemerk aan de linkerkzijde een reeks drankgelegenheden.*

Hierna de herinneringen van deze drie personen

- in de Koninginnelaan bevond zich een sigarettenfabriek "Marouf" tot in 1930.
- waar zich de firma Kessels bevond (thans huisvesting van de politie van Brussel) was er een café-restaurant "Les Mousquetaires" met ernaast de "à la Tête du Mouton" en "le Malinois" (document 8).
- de tramrails, van de Koninginnelaan naar het Liedtsplein toe, werden in het begin van de twintigerjaren geplaatst. Het document 9 in bijlage toont een tramstel dat nog niet door voornoemde laan reed.
- op het kruispunt van de Emile Delva- en Leopold I straten; waar zich nu een garage bevindt, woonde een zekere **Juf. De Veylder** die een boswachter in haar dienst had die haar, met een lantaarn, naar de Onze-Lieve-Vrouwekerk van Laken bracht.
- **Mw. de Locht** was eigenares van een mooi pand in de Sint-Albaansbergstraat en maakte de kledij voor jongens en meisjes bij hun communie en vergezelde hen de dag van de ceremonie.
- de omgeving van de Reper-Vrevenstraat was een wijk van blekers.
- tot het begin van de dertiger jaren kon men aan het kanaal mosselen kopen.
- op de Willemsplaats bevond zich de Astra-kino en een dancing waar per dans moest betaald worden.

Mochten lezers jeugtherinneringen hebben i.v.m. Laken dan publiceren wij die gaarne.

D. Van Krieking
Vertaling J. Fransman

Doc. 9 :

Een tramstel van de lijn 8 rijdt door de Masuistraat nog vóór de tramsporen aangelegd werden op de Koninginnelaan

LAKEN VROEGER EN NU

DE HOUBA DE STROOPERLAAN.

Op de oude prentbriefkaart zien we een mooi bloemenperk ter hoogte van de huidige Alfred Stevensstraat. Wandelaars bewonderen de aanleg van de plaats, een tram W rijdt in de richting van Wemmel. Men ziet ook een mast die diende voor de verbinding van de telefoonlijnen. De laan was beplant met een dubbele rij bomen. Vandaag is dit alles opgeofferd aan het autoverkeer. Het bloemenperk is verdwenen en de kleine huizen aan de Alfred Stevensstraat hebben de plaats moeten ruimen voor meer moderne gebouwen. De dubbele bomenrij werd opgeruimd voor de heraanleg van de laan in 1935; het jaar van de eerste wereldtentoonstelling die georganiseerd was op de plaats van de Heizel. Laken met zijn landelijke allures behoorde nu wel definitief tot het verleden, (zie bijlage A).

DE JAN SOBIESKILAAN

Tot in 1934 heette deze laan Emile Bockstaellaan. Zeer vroeg kende zij het verkeer van het openbaar vervoer.

Reeds vanaf 1889 reden er buurttrams in Laken. De tramstellen werden gesleept door stoomlocomotieven. Oorspronkelijk verbonden zij de Groendreef en later het noordstation via de Maria Christinastraat. In de Tribune horticole van 15 juni 1907 kon men lezen " Om u naar de Koloniale Tuin te begeven volstaat het de stoomtram te nemen van het Rogierplein naar de Dikke Linde en te vragen naar de Halte van de Medoristraat ".

In 1909 werd overgeschakeld op elektrische tractie zoals men kan zien op de oude prentbriefkaart. Vooraleer zij vervangen werden door de bussen van DE LIJN reden de buurttrams op die plaats tot in 1978. Zij reden naar Strombeek, Humbeek, Grimbergen en Londerzeel.

Na een lange periode van kalme rust voor de buurtbewoners heeft de M.I.V.B. het baanvak vanaf de koloniale brug tot aan de kerk van de Heizel in bedrijf genomen voor haar lijnen 19 en 81. Deze wijk is thans volledig verstedelijkt. Aan de horizon priemt alleen nog de torenspits van de parochiale Sint-Lambertuskerk. (zie bijlage B)

DE TRAMTUNNEL OP DE HEIZEL

Met enig heimwee zullen oude Lakenaren nog een herinnering bewaard hebben aan de landelijke brug die in het park werd aangelegd tussen de Sint Lambertuskerk en het kruispunt van de Dikke Linde.

Gedurende vele decennia, van 1892 tot 1958, heeft zij enige charme verleend aan de doortocht van de trams van de buurtspoorwegen.

Het was inderdaad in 1958 dat de brug de plaats moest ruimen voor een tunnel vermits de trams vanzelfsprekend niet bovengronds door de plaats van de wereldtentoonstelling van 1958 mochten rijden.

De tramlijnen die door de tunnel reden waren

- de L. Londerzeel (via de Drijpikkel) tot in oktober 1968
- de H. Humbeek (via de De Wandstraat) tot in oktober 1961
- de S. Strombeek (via de De Wandstraat) tot in juli 1978
- de G. Grimbergen (via de De Wandstraat) tot in juli 1978

Ingevolge het bouwen van de metro te Laken werden de laatste lijnen van de buurtspoorwegen vervangen door busdiensten op 31 juli 1978.

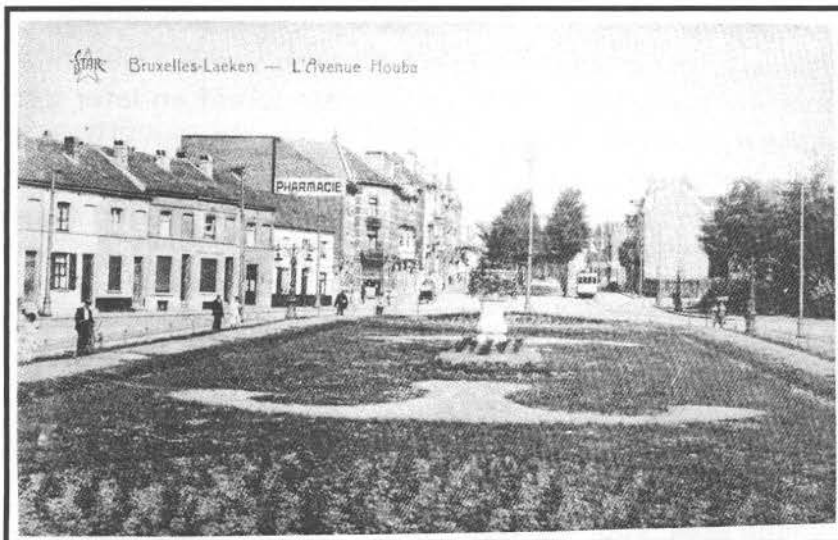
De tunnel werd verwaarloosd achtergelaten. Tot de M.I.V.B. op 1 september 1994, na heraanleg van de Jan Sobieskilaan en de de Smet de Nayerlaan en het leggen van tramporen aldaar, twee tramlijnen liet circuleren

- 19 Groot Bijgaarden - De Wandstraat
  - 23 Heizelpaleizen - Noord via Meiser Bos Zuid
- (zie bijlage C)

D. Van Kriekinghe

Vertaling : D. Winderickx

Bijlage A

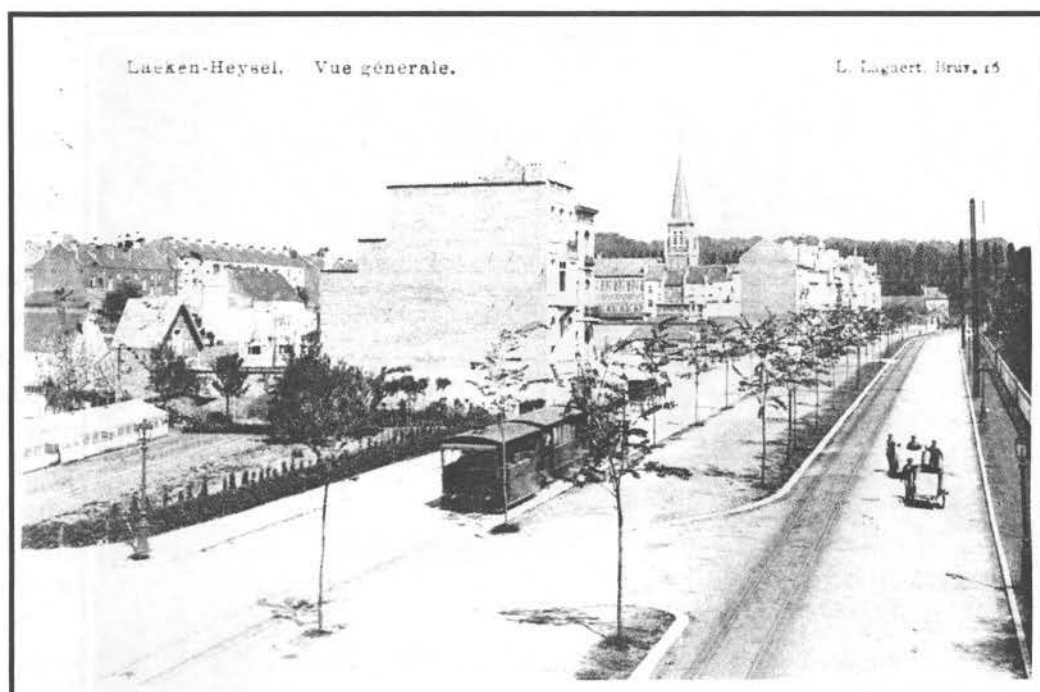

Prentbriefkaart uit de jaren 1930

*Actueel beeld van de Houba de Strooperlaan ...
herschapen in een stedelijke autosnelweg...*

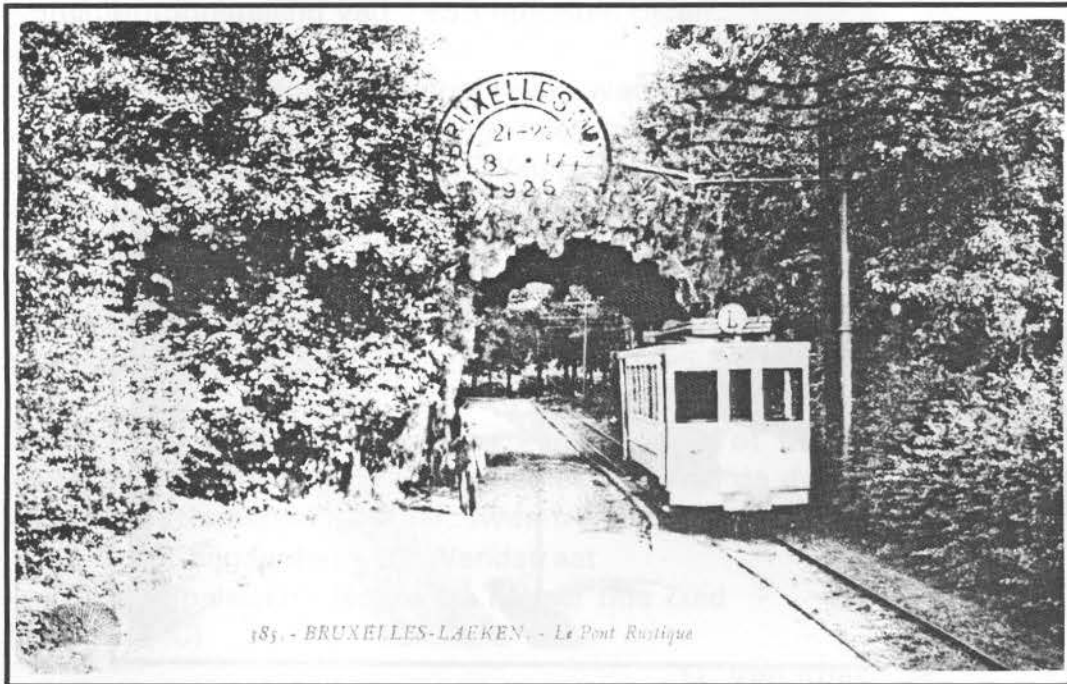
Bijlage B

*1907 : een stoomtram van de buurtwpoorwegen
rijdt over een gedeeltelijk bebouwde laan.*

1995 : zelfde plaats, volledig verstedelijkt.

1926 : tramstel L van de buurtspoorwegen (Londerzeel) rijdend onder de landelijke brug in openbaar park.

2000 : vandaag rijden de tramstellen 19 en 23 van de MIVB over de ontdeubbelde spoorlijn.

HET PSYCHIATRISCH CENTRUM VAN HET BRUGMANN-ZIEKENHUIS
ANDERS BEKEKEN

(derde aflevering en slot)

Teneinde een zo getrouw mogelijk beeld van de eerste oorlogsweken in het Brugmann-Ziekenhuis op te roepen, steunde Madeleine Capon niet alleen op het getuigenrelaas van juffrouw Hautain. Om het waarheidsgehalte van haar historische bijdrage te onderschoren ging ze eveneens te rade bij juffrouw Simon, adjunct-geneesheer en verbonden aan het Wetenschappelijk Onderzoekscentrum van de Vrije Brusselse Universiteit. Ziehier een bijkomende visie op de gebeurtenissen vanaf 10 mei 1940, de datum waarop ze zich vrijwillig ter beschikking stelde van de Commissie van Openbare Onderstand en zich spontaan aansloot bij het verplegend personeel van het Brugmann-Ziekenhuis.

Begiftigd met een groot gevoel voor verantwoordelijkheid was ze geschokt door het feit dat zovele mensen daar hun post hadden verlaten. Niet alleen de ziekenhuis-administratie was praktisch ontvolkt, maar bovendien gaven de medische diensten in Solbosch en ook de Commissie van Openbare Onderstand geen teken van leven meer. De psychiatrische afdeling - volgens het opgestelde noodplan moest deze dienst het hoofd kunnen bieden aan de eventuele slachtoffers van een gasaanval - was de enige dienst die doeltreffend bleef verder werken. De onverstoorbare houding van de dienstchef, Dr. Vermeylen, bijgestaan door Dr. R. Dumond, een veteraan van het Spanje-conflict, was daar niet vreemd aan.

Zij schrijft:

"J'étais très affectée et profondément déçue devant la fuite en panique de tous les médecins travaillant à l'hôpital, y compris les femmes médecins non mobilisables....."

Enkele uitzonderingsgevallen worden met achting vernoemd buiten de reeds hogergenoemde heren, Dr. Vermeylen en Dr. Dumont.

"Je dois cependant signaler quelques exceptions à cet abandon: le Professeur Nolf pour la Médecine et les labos, mais fort occupé à la Croix Rouge, les docteurs Cornil de Physiothérapie et Baudoux de Psychiatrie ...et quelques étudiants".

Om het hoofd te kunnen bieden aan de onophoudelijke stroom van zwaar gewonde militairen en burgers werd een sorteercentrum opgericht van waaruit de hulpbehoevenden naar diverse afdelingen gezonden werden. Juffrouw Simon getuigt dat Dr Dumond meestal tien tot twaalf uur per dag met de grootste kalmte aan de operatietafel stond.

Vanaf 14 mei kende Brugmann een grote aanvoer van gekwetste Belgische en geallieerde militairen. Volgens ontvangen orders moesten deze ongelukkigen, zoals trouwens alle Belgen tussen 16 en 35 jaar, naar Frankrijk doorgezonden worden, zonder rekening te houden met de ernst van hun verwondingen.

Het vervolg van het verhaal sluit nu weer aan bij de aantekeningen van juffrouw Hautain.

17 mei: de eerste geïsoleerde Duitse en Engelse gekwetsten kwamen in Brugmann aan.

19 mei: tijdens de nacht kreeg het verplegend personeel af te rekenen met een grote toestroom van Duitse gekwetsten die enkele dagen aanhield. Zij kwamen uit Dendermonde, Oudenaarde, Gent en Kortrijk. Diezelfde dag wapperde ook de hakenkruisvlag op het Koninklijk Paleis in Brussel.

28 mei: het bericht over de onvoorwaardelijke overgave van het Belgische Leger verspreidde zich als een lopend vuur.

30 mei: de Duitse overheden namen officieel bezit van Brugmann en vormden het burgerlijke ziekenhuis om tot een militair hospitaal. De laatste burgers werden onverbiddeijk aan de deur gezet: ouderen, gekwetsten, mensen zonder familie. Juffrouw Hautain noteerde met hartzeer: *"je me souviens d'un jeune juif thyphique de 18 ans à la salle 18 !"*...

De Belgische verpleegsters werden "opgeëist" door de bezetter. Geen van hen echter, bezield door het humanitaire gedachtengoed van Pasteur en Florence Nightingale, vroeg zich niet af tot welke religie en ras al die gekwetsten behoorden... *"le personnel infirmier soigne au mieux les soldats ennemis qui, très vite, occupent tous les anciens services"*.

Op 24 mei deden de Duitse "Schwestern" (verpleegsters) hun intrede en zouden meteen ook de verantwoordelijkheid over de ziekenzalen voor hun rekening nemen. Dit militaire personeel bestond voornamelijk uit vrouwelijke ambulanciers van het Rode Kruis. De Duitse artsen echter wisten vrij vlug de vakkennis van de Belgische verpleegsters op prijs te stellen en hen te vertrouwen. De samenwerking tussen beide groepen verliep min of meer harmonisch van zaal tot zaal.

In het vroegere kinderziekenhuis werden de Engelse en Franse krijgsgevangenen verzorgd.

Tijdens de eerste oorlogsdagen werd het Belgische verplegende team voor onbepaalde tijd aangevuld met een aantal dames wier echtgenoten wegens de omstandigheden nog niet teruggekeerd waren. Zij vreesden mogelijke represailles vanwege de bezetters en voelden zich veiliger binnen de muren van het militaire hospitaal dan in hun privé-woningen.

Buiten de diensturen werden alle contacten met de Duitse "Schwestern" vermeden. De directrice, juffrouw De Huisser, had met heel veel overredingskracht voor elkaar gekregen dat het tehuis voor de Belgische verpleegsters en de onmiddellijke omgeving ervan, niet met "de anderen" gedeeld moest worden.

Maar wat gebeurde er intussen in de psychiatrische afdeling ?

Dr Vermeylen had zich op eigen initiatief tot de "Kommandantur" gericht en de absolute verzekering gekregen dat de Psychiatrische Afdeling in Brugmann verder kon blijven werken. Door een nog aan te leggen ingang in de nabijheid van de kapel zouden de burgers het centrum kunnen bereiken. Deze maatregel ondersteunde de geloofwaardigheid van de bereikte overeenkomst. Vrij vlug zou het Belgische medische korps tot de bevinding komen dat alle beloftes en toezeggingen in oorlogstijd van zeer korte duur zijn. Enkele dagen later meldde de Kommandantur dat de psychiatrische dienst binnen de 36 uren volledig ontruimd moest worden. Waar naartoe met de talrijke patienten, waaronder vele onrustige en angstige geesteszieken...?

Dr Vermeylen was eveneens verbonden aan het Instituut "Fond Roy" in Ukkel. In die tijd werkte het instituut maar op halve kracht. Vele patiënten hadden in de gegeven omstandigheden de instelling verlaten.

Snel werd een overeenkomst bereikt. De verhuis van Brugmann naar Fond Roy vond plaats op 7 juni 1940. Een 140-tal zieken werd overgebracht, een niet te onderschatten karwei! Juffrouw Hautain drukt haar gevoelens als volgt uit:

"Je me vois encore au soir de cette rude journée, assise sur quelques matelas posés à terre sur le tertre en face de mon bureau et pouvant me dire: 'enfin !' ...tout le monde a un lit pour cette nuit', reconfortée cependant par les félicitations du Professeur, survenu entretemps".

Vooraleer de "gesloten sectie" van de psychiatrie op kruissnelheid kon functioneren moesten heel wat hindernissen overbrugd worden, één voorbeeld slechts. Wegens plaatsgebrek werd de kelder van de centrale verwarming als multifunctionele ruimte aangewend. Het was trouwens de enige plaats met een voldoende verlichting. Hij werd gebruikt als magazijn voor de geneesmiddelen, als ontvangstzaal voor patiënten en hun familieleden, als sekretariaat en zelfs als laboratorium voor het steriliseren van de medische instrumenten.

Enkele maanden later kon een consultatiedienst geopend worden in de Montserratstraat, vlakbij het Sint-Pietersziekenhuis. De "open sectie" van de psychiatrie op haar beurt werd ondergebracht in een medisch instituut in Linkebeek.

Teruggekeerd uit de exodus hervatten verscheidene geneesheren, voordien verbonden aan de psychiatrie in Brugmann, hun vroegere werkzaamheden. Het team werd bovendien nog aangevuld met een aantal stagiairs.

Van tijd tot tijd deden zich verschuivingen voor bij het verplegend personeel. Vanuit Brugmann werden dan, hetzij individueel, hetzij in groep, verpleegsters die op flagrante wijze met de bezetters "verbroederden", naar Fond Roy gestuurd. Ook zij die betrappt werden op het beluisteren van "Radio Londen" belandden in Fond Roy. Het nadeel was echter dat sommige zeer betrouwbare mensen van de intussen tot een ware familie uitgegroeide groep in Fond Roy, naar Brugmann moesten uitwijken.

In een zich voortslepende oorlog gedijde de Psychiatrische Afdeling onder relatief gunstige voorwaarden. Juffrouw Hautain drukt het als volgt uit:

"Malgré les mauvais logements, le froid (il n'y avait plus de chauffage dans les salles après 17 heures), la nourriture de mauvaise qualité et mille difficultés qui surgissaient au long de ces années sombres, le moral des infirmières restait bon".

* * * * *

In de loop van november 1940 verliet M. Capon op eigen aanvraag het Brugmann-Ziekenhuis. Zij verkoos naar haar geboortestreek terug te keren eerder dan met haar collega's naar Ukkel uit te wijken. Zij wilde zich verder bekwamen in haar beroep en ging de leergangen volgen aan de Provinciale School voor Sociale Ziekenverzorgsters in Charleroi.

De confrontatie met het leven van de gewone burgers in oorlogstijd leverde haar bittere ervaringen op: het enorme voedseltekort, de ravitailleringssperikelen, het dagelijks urenlang "in de rij staan" om het hoogstnodige in de wacht te slepen, de nadelen van de "zwarte markt" met haar woekerprijzen enz.

Door het wegvallen van een maandelijks inkomen was ze bovendien op werklozensteun aangewezen met het gevolg dat ze er voortdurend op bedacht moest zijn om te ontsnappen aan de "verplichte tewerkstelling" in Duitsland. In de lente van 1941 behaalde ze haar diploma. Na enkele mislukte pogingen om naar Brugmann terug te keren werd ze uiteindelijk op 15 mei 1941 aanvaard. Zij kwam terecht op de dienst "besmettelijke zieken". Haar geluk kende geen grenzen en vrij vlug gaf ze er zich rekenschap van tot een bevoorrechte groep te behoren. Zij getuigt in inhalige bewoordingen:

"La nourriture était abondante et je me souviens des grandes cruches journalières de "milk soup", espèce de crème pudding très légère dont j'ingurgitais de nombreux bols, du moins jusqu'à ce que ma fringale se fut apaisée".

In het laatste hoofdstuk van haar historische bijdrage werpt Madeleine Capon het licht op het verdere verloop van de gebeurtenissen in Brugmann na haar terugkeer.

Vrij vlug omgevormd tot militair hospitaal had Brugmann nog in 1941 een unieke status in de Brusselse regio. Hoewel het statuut van "opgeëiste" voor de verpleegsters reeds opgeheven werd in juli 1940, volgden er evenwel geen massale ontslagen, integendeel. De directie en de administratie, de school voor verpleegsters, diverse logistieke diensten, ja zelfs de aalmoezenier, allen bleven op post en werden zelfs maandelijks uitbetaald door de Commissie van Openbare Onderstand.

Uiteraard behoorden de hectische toestanden zoals de onophoudelijke instroom van zware en lichte gewonden, spoedoperaties en urgente gevallen tot het verleden. Het dagelijkse leven kabbelde in 1941 voort op routine : brandwonden, breuken veroorzaakt door ongevallen, besmettingen allerlei waren nu aan de orde. De strikte vooroorlogse gedragscode, opgelegd in de ziekenzalen, werd evenwel niet meer nageleefd door de militaire patiënten. Er heerste eerder een relaxe sfeer. De herstellende militairen gingen naar believen in en uit. De Belgische verpleegsters verrichtten met toewijding doch met enige afstandelijkheid hun dagelijkse taken.

Deze schijnbare probleemloze toestand verborg echter een aantal onvermijdelijke spanningen. De hoofdverpleegsters waren ontheven van alle verantwoordelijkheid. Zij "klopten" hun uren en trachtten op alle manieren de tijd te doden. Aangezien de Duitse "Schwestern" nu spreekwoordelijk de lakens uitdeelden kwamen hun Belgische collega's slechts tussenbeide wanneer zij gevraagd werden of bij urgentie. De samenwerking verschilde van dienst tot dienst, van ziekenzaal tot ziekenzaal, al naar gelang de talenkennis en de goede wil van beide partijen.

De krijgsgevangenen werden enkel door Belgische verpleegsters verzorgd. In de ondergrondse zalen (13 en 16) bevonden zich de cachotten bestemd voor politieke gevangenen die voor korte verzorging vanuit de gevangenis van Vorst werden overgebracht. Zij stonden onder zware bewaking en pas na de oorlog ontdekte het personeel deze sinistere krochten.

Na enkele maanden reeds werd juffrouw Capon overgeplaatst naar de dienst "elektro-therapie". En ware daar niet de poetsvrouw Elodie geweest, ze zou opnieuw veel honger geleden hebben. Onvervaard stond Elodie dagelijks in de rij, samen met collega's die de maaltijden in de zalen opdienden. Op die manier wist zij brood, soep, melk, boter soms of smout te bemachtigen, levensmiddelen die zij onbaatzuchtig deelde met enkele bevriende verpleegsters. Waarlijk, Elodie was voor geen kleintje vervaard. Zij slaagde er zelfs in elke dag een fles melk, verborgen onder haar rokken, naar buiten te smokkelen, bestemd voor haar moeder die vlak bij Brugmann woonde, en dit in weerwil van regelmatige strenge controles aan de poort !

Ondanks de gemengde gevoelens waarmee de meeste verpleegsters tegen hun taak aankeken, waren er maar weinigen geneigd om hun "*beschermde status*" op te geven.

Ten eerste was de werksfeer niet te vergelijken met het rigide, hiërarchisch gestructureerde vooroorlogse regime. Ten tweede bood een vaste betrekking de essentiële voorwaarden tot overleven. Men was zich terdege bewust van de tekorten waaronder de meeste burgers gebukt gingen. Enkele uitzonderingen buiten beschouwing gelaten, spande iedereen zich in om zich koest te houden, moeilijkheden te vermijden en de schaarse richtlijnen van de Commissie van Openbare Onderstand op te volgen.

Alles bij elkaar genomen was de prestatiedruk onbestaande. Wel werd opgekeken naar de ongedwongen wijze waarop de Duitse "Schwestern" met hun militaire patienten omgingen. Juffrouw Capon vat al deze toestanden als volgt samen :

"Le second hiver de la guerre se passa ainsi pour nous, dans cette situation toute provisoire, dans un climat à la fois de facilité et d'ennui, de travail mal adapté et d'attente, tout en ayant bien conscience, pour moi en tous cas, que nous étions des privilégiées comparativement à l'ensemble de nos compatriotes".

Maar mooie liedjes duren niet lang, zeker niet in oorlogstijd! Op 22 maart 1942 zal een onheilstijding als een donderslag bij heldere hemel, het gezapige leven van de Belgische verpleegsters in Brugmann verijdelen.

Elk Belgisch personeelslid las met verachting en angst de omzendbrief, uitgaande van de Duitse militaire overheden. Waar ging het om? In niet mis te verstane bewoordingen werden de personeelsleden aangemaand om een dienstverbintenis te ondertekenen in het Duitse Leger .

... *"Grand émoi et vive inquiétude parmi nous"*, schreef Madeleine Capon in haar dagboek, en ze voegde er nog aan toe : *"Qui consulter?...La commission désapprouve, mais c'est une indication"*.

's Anderdaags volgde een nieuwe aanmaning, strenger geformuleerd: "Wie binnen de 24 uur niet reageerde zal op staande voet ontslagen worden! ....".

De toestand was zeer ernstig. Iedereen begon onmiddellijk zijn koffers te pakken. Een van de honderden geruchten die opgevangen werden luidde dat de commissie een eventueel alternatief zou kunnen aanbieden. Maar waar zou men terecht komen en onder welke voorwaarden ? Op 24 maart had nog niemand de verbintenis ondertekend. Iemand wist te vertellen dat in het Sint-Pietersziekenhuis een 200-tal bedden klaar stonden in geval van een massale uitwijzing ! Om 18.30 uur moesten alle personeelsleden verzamelen voor het gebouw van de directeur. De Duitse hoofdarts kwam melden dat de directeur en zijn ganse staf ontslagen was. Met verdere ontslagen moest niet meer gerekend worden. Wel zouden alle Belgische personeelsleden vervangen worden op een later te bepalen datum.

Tussen 1 april en 16 mei daaropvolgend zullen bijna dagelijks een aantal verpleegsters en leden van het dienstenpersoneel hun geliefde Brugmann verlaten.

*Formule d'engagement à la Wermacht proposée aux infirmières de
l'Hopital Brumann en Mars 1942*

1. *Je déclare que je n'appartiens pas à la race juive.*
2. *Je m'engage à respecter les heures de travail quotidien, à exécuter les travaux commandés soigneusement et consciencieusement, particulièrement à ne pas retarder 1e travail, à ne pas livrer intentionnellement ou négligemment des travaux mauvais ou défectueux, ni à endommager ou rendre inutilisables les outils et les objets de travail.*
3. *Je m'engage à garder un silence absolu à propos de tout ce que j'aperçois ou que j'apprends concernant les affaires de l'organisme où je suis en service et de toutes les personnes qui y sont employées.*
4. *Je m'engage d'autre part à avertir immédiatement le chef de mon entreprise ou son remplaçant de tout indice de sabotage contre n'importe quelle institution de l'Armée allemande.
C'est la même personne que je suis tenue d'informer si, qui que ce soit, me demande d'exécuter des actes de sabotage ou d'espionnage.*
5. *Je sais qu'en cas de fausse déclaration ou de non observation des engagements ci-dessus, je dois m'attendre à me voir renvoyée immédiatement et à être jugée d'après les lois allemandes*

Cet engagement se réfère aussi à d'autres services de l' Armée allemande et de leurs employés.

Lu, signé et approuvé,

Le (Mars 1942)

Als enige lichtpunt gold het feit dat de keuze van de nieuwe standplaatsen tot de prerogatieven van de betrokkenen bleef behoren! Voor velen viel de scheiding zwaar. Alle leerlingen van de verpleegstersschool werden evenwel met definitief verlof gestuurd. Zij hadden minder geluk.

Op 7 april deden de vervangende "Schwestern" hun intrede. Er waren een aantal Belgische collaboratrices bij en ook elementen die reeds voordien door de directrice weggezonden werden wegens diefstal of onbehoorlijk gedrag.

"Quelle tristesse et quel sentiment d'humiliation de voir notre cher uniforme porté par ces éléments de seconde ou de troisième ordre", rapporteerde Madeleine Capon. Zij vertelt er ook bij dat slechts een 10-tal Belgische verpleegsters op de 125 de dienstverbintenis ondertekenden.

Onze verslaggeefster vertrok als een van de laatsten op 16 mei 1942. Haar keuze was gevallen op het Psychiatrisch Centrum in Fond Roy. Ze zou nog lange jaren na de Tweede Wereldoorlog aan dit instituut gehecht blijven.

Hier eindigt ook de historische bijdrage van Juffrouw Capon, een bijdrage die op een ongewone manier het reilen en zeilen van een belangrijke hospitaalfunctie en bijzondere afdeling door de ogen van bevoorrechte getuigen tot leven bracht.

L. CANDAU

DANK AAN MILDE SCHENKERS 2001 (tot nr. 26 - 6.8.2001)

Eens te meer hebben heel wat trouwe lezers hun lidgeld opnieuw overgemaakt. Wij danken hen hiervoor van harte. Onze penningmeester, de heer E. Christiaens wenst eveneens zijn erkentelijkheid aan dit dankwoordje toe te voegen omdat tijdige betalingen immers zijn werk vergemakkelijken.

Eveneens uit dankbaarheid vermelden wij ook de namen van al diegenen die een bijkomend bedrag toevoegden aan hun jaarlijks lidgeld.

Brisart Gaston, De Bast Arthur, De Wilde Stephanus, Degraeve Jean, Dillen Joris, Dillen Martine, Dillen Maggy, Dolle Lucien (Paters Oblaten), Draps Joanna, Hanon Jacques, Michiels, Platon Roger, Stevens Wilfried, Van Bamis Willy, Vander Kelen Jozef, Vannetelbosch Dirk, Vekemans Alexandre, Verheyleweghen Marcel, Vranken Fien, Winderickx Désiré, Deze steunbijdragen vertegenwoordigen een totaal bedrag van 13.400 F.

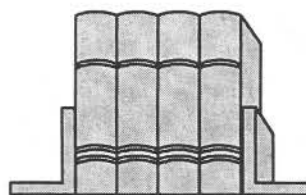
De redactie

INHOUD

	pag.
1. - Ten Geleide : Een dubbel afscheid wederom ... (L. Candau)	1 - 2
2. - De Mutsaard : Van grenzen gesproken (A. Vanhuyse) - Illustraties : verzameling E. Christiaens - Foto's Mutske en Wanneke - met dank aan Mireille en Patricia van Trefcentrum De Wand	3 - 10
3. - Enkele oudere inwoners van Laken vertellen over vroeger ... (D. Van Kriekinghe) - Illustraties uit verzameling auteur - Doc. 4 "Le Tonnelier" uit verzameling E. Christiaens	11 - 16
4.- Laken vroeger en nu (D. Van Kriekinghe) - Illustraties uit verzameling auteur	17 - 20
5. - Het psychiatrisch centrum van het Brugmann-Ziekenhuis, anders bekeken (slot) (L. Candau)	21 - 28

Met de gewaardeerde steun van de
Vlaamse Gemeenschapscommissie
en de Stad Brussel

